

АНТРОПОГЕННО-ЕТОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ В ШТУЧНОМУ РОЗВЕДЕННІ ПОЛЬОВОЇ ДИЧИНИ

Марина Федюшко, аспірант

кафедри екології та охорони навколишнього середовища
Таврійської державної агротехнічної академії
м. Мелітополь

АНТРОПОГЕННО-ЕТОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ В ШТУЧНОМУ РОЗВЕДЕННІ ПОЛЬОВОЇ ДИЧИНИ

У статті розглянуті етологічні аспекти штучного дичинорозведення і розведення рідкісних видів птахів. Показана специфіка етологічних чинників у зоотехнічному, біотехнічному і господарському етапах штучного розведення птахів. Розглянуто значення і завдання двох головних напрямів вирощування і утримання птахів у штучних умовах – “приручення” і “здичавіння”.

Постановка проблеми. В Приазов'ї через активну діяльність людини, в біоценозах відбулися суттєві порушення середовищ існування основних видів польової дичини, порушенні біотичні і біоценотичні зв'язки, саморегуляції екосистем, просторової і функціональної структури популяцій видів [2, 118; 1, 138]. У зв'язку з цим існує необхідність досліджень і вивчення основних антропогенних забруднень, ролі заповідних територій у відтворенні і стабілізації кількості основних видів польової дичини, які б виконували роль повноцінних резерватів польової фауни.

Останніми роками масове штучне розведення диких птахів набуває важливого значення. Об'єктами розведення стають не тільки спортивно-мисливські, але і рідкісні, зникаючі види дичини. За допомогою штучного розведення вдається зберегти, відновити і навіть розширити ареал тварин, природна чисельність яких знизилася до катастрофічних меж. Причин тому для кожного конкретного виду може бути багато, і вони різні. Тому заходи з охорони виду, заборони полювання на нього, як правило, вже недостатні. Доводиться вдаватися до інтенсифікації процесу відтворення шляхом розведення тварин у штучних умовах з подальшим випуском їх у природу.

Матеріал і методи дослідження. Для виконання поставлених завдань проведено дослідження розвитку і вивчення сучасного стану мисливського господарства, заповідної справи в Україні та регіоні досліджень. Здійснено обстеження об'єктів мисливського господарства, природо-заповідного фонду Приазов'я, опрацьовано Літописи природи, статистичні дані обліку звірів, інші матеріали, що стосуються фауни регіону досліджень, визначені об'єкти для систематичних досліджень.

Результати досліджень та їх обговорення. Штучне розведення дичини, як і штучне розведення рідкісних видів, складається з трьох

основних – етапів або розділів: зоотехнічного, біотехнічного і господарського (для мисливських видів – мисливськогосподарських). Всі вони зв'язані єдиною метою і завданням, взаємно проникають один в одного і мають специфічні особливості, обумовлені розведенням диких птахів. Особливості зоотехнічного етапу пов'язані з біологією виду, біотехнічного і господарського етапів з кінцевою метою і завданнями штучного розведення, а також з “прирученням” об'єктів, з якими доводиться працювати, виражених тією або іншою мірою.

Поведінкові особливості виду, що розводиться, мають свою специфіку в кожному з етапів штучного розведення птахів. Головними є два напрями, без яких неможливе штучне розведення будь-якого виду, які пов'язані з етологією: **перший** напрям орієнтується на доместикацію (приручення), без нього не можна досягти успішного утримання птахів в неволі, їх розмноження, тим більше інтенсивного, без якого штучне розведення стає дорогим і малоефективним; **другий** напрям на “здичавіння”, обумовлений необхідністю випуску штучно вирощених птахів у природу для самостійного існування.

Дикі птахи, узяті з природи, в умовах неволі потрапляють у стресову ситуацію. Сам процес вилування нерідко спричиняє шок і загибель окремих особин. Високий ступінь стресу приводить до глибоких перебудов в організмі [4, 79], які різко змінюють поведінку птахів: відмова від корму, неспокій, прагнення вирватися на волю, сховатися в безпечному місці і т.п. Знання цих особливостей дозволяє уникнути загибелі птахів. Тісне і затемнене приміщення заспокоює птахів і робить їх менш похлившими, а групове утримання (по 3 – 5 особин) сприяє цьому. Про індивідуальні реакції особин одного і того ж виду на стресову ситуацію достатньо багато відомостей. Використовуючи

АНТРОПОГЕННО-ЕТОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ В ШТУЧНОМУ РОЗВЕДЕННІ ПОЛЬОВОЇ ДИЧИНИ

різні реакції птахів при переляку, можна застосувати такі конструкції вольєрів і кліток, які усувають зайвий неспокій, травмування птахів і сприяють прискоренню їх приручення.

Багато птахів різних видів, узятих з природи, не розмножуються у неволі впродовж ряду років. Причини цього, найімовірніше, криються не тільки в поганих умовах утримання і неповноцінному годуванні, але і в тому, що птахи були мало-прирученими. Стан постійного стресу, викликаний умовами неволі, перешкоджає розвитку статевих процесів [4, 146].

Велике значення має привчання птахів до кормів. При великомасштабному розведенні птахів неможливо копіювати їх природне живлення, тому доводиться використовувати комбікорми, зернові суміші, хвойне і трав'яне борошно і т.п. Перехід з одного виду корму на інший доводиться здійснювати поступово: протягом декількох днів слід збільшувати порцію нового корму і зменшувати звичний до повної заміни останнього. Особливо це важливо при вирощуванні молодняка, у якого заострений імпринтінг на вигляд корму. І тут, як і у випадку з прирученням, успішно вдається використовувати приклад птахів, що вже скльовували пропонований новий корм.

Достатньо приручені птахи дозволяють одержувати високі зоотехнічні показники, використовувати методи промислового птахівництва. Водночас одомашнення повинно йти до певної межі. Вирощені в штучних умовах птахи призначаються для випуску на волю. Вони повинні зберігати всі особливості диких птахів і не повинні втратити інстинктів та звичок своїх диких родичів. От чому необхідні спеціальні роботи зі збереження у штучно вирощених птахів особливостей, властивих даному виду, у тому числі і поведінкових. Здатність птахів, виведених у штучних умовах, до самостійного існування в природі обумовлена багатьма особливостями: видовою специфікою, спрямованими методами виховання молодняка, біотехнічними заходами, що забезпечують поступовий перехід до природного існування і поліпшують ці умови і т.д.

Деякі види після випуску в природу швидко дичавіють. Наприклад, фазани, випущені в дво-, тримісячному віці на волю, стають дикими вже через сім – дев'ять днів. Сірі ж куріпки дичавіють повільно, – після випуску залишаються ручними і, не полохаючись людини, стають легкою здобиччю хижаків. Щоб усунути такі наслідки, вдаються до спеціальних прийомів підготовки і виховання молодняка. Молодих фазанів випускають з підсадочних (адаптаційних) вольєрів, які збудовані безпосередньо в угіддях,

де проводиться інтродукція. Молодняк поступово звикає до мікроумов місць, де йому доведеться самостійно жити. Часто замість вольєрів роблять загороди – непокриті зверху, стінки загород з металевої сітки мають висоту до 3 м. Щоб потрапити із загороди на волю, пташенят доводиться “скласти іспит на льотні здібності”, тобто покинути загороду можуть лише ті особини, які в змозі перелетіти через його стінки. Так молоді фазани поступово заселяють навколишні території, а молодняк, за загородою, сприяє утриманню птахів, що вилетіли, в навколишніх угіддях.

При випуску в угіддя сірих куріпок, виведених в інкубаторіях, використовують самців-вихователів, яким підпускають добових або дводобових пташенят. У разі пробудження у самців “батьківських” інстинктів виводок разом з вихователем.

Відомо, що при інтродукції тварин у нові місця дорослі особини гірше пристосовуються до нових умов [3, 9; 5, 383]. Зв'язано це, ймовірно з тим, що у молодняка ще не вироблений стереотип поведінки, і вимоги тварин до певних мікроумов місцепроживання не такі консервативні, як у дорослих. При випуску ж птахів, вирощених у штучних умовах, стереотип поведінки формується в умовах місця випуску, де і реалізуються генетично обумовлені можливості виду. Це відкриває певні можливості створення популяцій у нових, змінених, штучних і насамперед антропогенних ландшафтах. Прикладом може служити фазан, який широко розселений по земній кулі і в даний час мешкає в умовах, що різко відрізняються від одвічних природних біотоп. Одну з причин такого явища ми схильні бачити в тому, що при інтродукції головним чином використовували штучне розведення фазанів.

Синантропізація тварин сприяє успішному проживанню виду в антропогенному ландшафті. До синантропних популяцій легше застосовувати біотехнічні заходи: підгодівлю, штучні водопої, ремізи, штучні гнізда і т.д. Оскільки вирощені штучним шляхом птахи опиняються в тому або іншому ступені прирученості, створення популяцій за допомогою штучного розведення прискорює їх синантропізацію, вони охоче користуються штучною підгодівлею і водопоями, як і останні використовують цементовані поїлки, розрізані навіпіл покритишки від автомашин.

Висновки. Таким чином, питання поведінки тварин на біотехнічному і господарському етапах штучного розведення диких птахів мають величезне значення. Проте багато особливостей поведінки тварин ще недостатньо виявлені і вивчені. Багато проблем поставлено перед

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

штучним розведенням птахів, пов'язаних з імпринтінгом, вибором статевого партнера, розвитком певних поведінкових реакцій ще до випуску в природу. У цьому плані багатообіцяючим є використання сучасних досліджень з управління поведінкою птахів. Результати цих досліджень можна використовувати на всіх етапах штучного розведення дичини.

1. *Этология сельскохозяйственных животных.* М.: Колос, 1977. 304 с.

2. *Ильичев В. Д. Управление поведением и пространственная ориентация птиц, – В кн.: Управление поведением животных.* М.: Наука, 1977, С. 118 – 130.

3. *Иоганзен Б. Г. Начуные основы акклиматизации животных. – В кн.: Акклиматизация животных в СССР.* Алма-Ата: Изд-во АН Каз ССР, 1963, С. 9 – 13.

4. *Ковальчиков М., Ковальчик К. - Адаптация и стресс при содержании и разведении сельскохозяйственных животных.* М.: Колос, 1978. 271 с.

5. *Тихонова А. В. Управление поведением выводковых птиц в раннем онтогенезе. – В кн.: Групповое поведение животных.* М.: Наука, 1976, С. 383 – 385.

Валентина Єлагіна, старший викладач

Бердянського державного педагогічного університету

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

У статті досліджується рекреаційний потенціал курорту Бердянськ. Зі сприятливими кліматичними умовами та наявністю родовищ різного типу мінеральних вод, лікувальних грязей, цей район є перспективною курортною місцевістю.

Постановка проблеми. Останніми роками у курортологічній практиці все більший розвиток набуває тенденція створення регіональних центрів по лікуванню хворих курортними установами. З цих позицій комплексне використання природних курортних ресурсів Запорізької області, вивчення їх сучасного стану, оцінка перспектив використання набувають особливої вагомості. За своїми кліматичними умовами та наявністю родовищ різного типу мінеральних вод, лікувальних грязей область є перспективною курортною місцевістю, зокрема її Азовське узбережжя – район курорту Бердянськ. Цей регіон має прекрасні бальнеологічні й рекреаційні ресурси для масового відпочинку й оздоровлення. Велика кількість сонячного тепла й світла, мінерально-сольовий склад морської води, її температурний режим, теплі пляжі створюють сприятливі умови для розвитку санаторно-курортних установ.

Мета статті. Дослідити рекреаційний потенціал курорту Бердянськ, розглянути програму розвитку курортно-рекреаційної зони і туризму в місті до 2010 року.

Вклад основного матеріалу. Курортний регіон у прибережній смузі займає більше 1000 га,

з яких лише 1/3 забудована. Курортна зона Бердянська займає значну територію у приміській зоні на морській терасі, та 25 кілометровій піщаній Бердянській косі. В осінне-зимовий період накопичення природного тепла в ґрунті не створює різких коливань температури повітря, у тому числі її різкого зниження. Морське повітря Приазов'я насичене озоном, бромом, йодом та іншими мікроелементами, ароматами степового різотрав'я. М'який клімат, насиченість повітря аерозолями має сприятливий вплив при санації верхніх дихальних шляхів.

Основними лікувальними факторами курорту є лікувальні мулові сульфідні грязі, мінеральні хлоридно-натрієві води та ропа підземних джерел, кліматичний фактор.

На території курорту у прибережній зоні розташовані 4 лимани з лікувальною муловою гряззю, яка за своїм складом є унікальною. Лікувальне використання грязей здатне впливати на всі основні функції організму – кровообіг, дихання, обмін речовин. Комплексний вплив на організм лікувальних факторів грязі характеризується проти запальною та антиалергічною діями, покращенням обмінних процесів, активацією гуморальних механізмів при